

СЛОВНИК ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Аваль – поручництво третьої особи за векселем.

Аванс – 1) грошова сума, що виплачується наперед, у рахунок майбутніх платежів, згідно з укладеними контрактами та угодами; 2) частина заробітної плати, яка видається за першу половину місяця.

Авізо – розрахунковий документ, підстава для вчинення записів у реєстрах бухгалтерського обліку для відображення взаєморозрахунків між юридичними особами.

Авуари – різні активи, гроші, чеки, векселі, акредитиви, за рахунок яких можуть бути проведені платежі, погашені зобов'язання.

Адміністративний штраф – стягнення з винної особи за адміністративне правопорушення, що регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Акредитив – форма безготівкових розрахунків на національному та зовнішньому ринку через доручення про виплату банком певної суми контрагенту, який виконав указані в А. умови.

Акцепт – згода на оплату документів або товару, на укладення договору на запропонованих умовах.

Акцизний збір – непрямий податок, що включається в ціну деяких товарів (високорентабельних, монопольних тощо).

Акція – цінний папір, що свідчить про право власності на певну частку майна акціонерного товариства і дає право її власникові одержувати частину прибутку акціонерного товариства у вигляді дивіденду.

Амортизаційні відрахування – метод поступового перенесення на собівартість продукції вартості основних засобів (а також нематеріальних активів), які використовуються для її виробництва. А.в. здійснюються різними (дозволеними законодавством) способами за вибором суб'єктів підприємництва. В українському податковому законодавстві – сума, на яку зменшується прибуток як об'єкт оподаткування.

Аудит – перевірка незалежними юридичними і фізичними особами (ауди-

торами) бухгалтерської звітності та обліку, іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності.

Баланс – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображує на певну дату власний капітал підприємства, його зобов'язання та активи, куди ці фінансові ресурси вкладені.

Баланс доходів і видатків (фінансовий план) – система фінансових показників, що характеризує основні пропорції формування і використання фінансових ресурсів за певний період.

Банки комерційні – кредитні установи, які здійснюють усі різновиди банківських операцій (крім емісії грошей) для підприємств усіх галузей за рахунок грошей, залучених у вигляді вкладів та інших пасивних операцій.

Банківський кредит – див. Кредит банківський.

Банк Національний України – центральний банк України, який здійснює керівництво всією кредитною системою країни, має монопольне право емісії банкнот, є головним провідником грошово-кредитної політики держави.

Банкрутство – неспроможність боржника (будь-якої юридичної особи) виконати свої боргові зобов'язання.

Бартерна угода – товарообмінна угода без участі грошей (натуральний обмін).

Беззаперечне списання коштів – стягнення фінансовими та кредитними органами в адміністративному порядку з підприємств та організацій не внесених ними в строк платежів. В Україні з 2001 р. практика Б.с.к. суттєво звужена.

Біржа – організаційно оформлений ринок, що регулярно функціонує й на якому здійснюється оптова торгівля цінними паперами (фондова Б.) або товарами за стандартними зразками (товарна Б.).

Біржовий курс валют – вартість цінних паперів на фондовій біржі.

Бюджет державний – централізований фонд фінансових ресурсів, який затверджується вищим органом законодавчої влади країни і використовується на загальнодержавні потреби, що фінансуються у централізованому порядку.

Бюджет місцевий – бюджет адміністративно-територіальної одиниці держави, яка підпорядковується місцевим органам влади.

Валовий дохід – термін податкового права, що виражає загальну суму доходу платника податку на прибуток від усіх видів діяльності.

Валові витрати – термін податкового права, що виражає суму будь-яких витрат платника податку на прибуток, пов'язаних з його власною господарською діяльністю.

Валюта – 1) грошова одиниця країни; 2) тип грошової системи, що діє в країні (золота, срібна, паперова); 3) іноземні гроші, а також векселі, чеки тощо, які використовуються у міжнародних розрахунках (іноземна В.).

Валютна виручка – іноземна валюта, виручена від експорту товарів і послуг.

Валютне регулювання – державне правове регулювання операцій з іноземною валютою і міжнародних розрахунків.

Валютний курс – ціна грошової одиниці національної валюти, виражена в грошових одиницях іншої країни.

Валютні рахунки – рахунки юридичної особи в іноземній валюті, на які надходять платежі від іноземних контрагентів, валютні кошти, одержані у кредит.

Вексель – письмове зобов'язання чітко встановленої форми, за яким боржник (векселедавець) зобов'язується сплатити кредиту (векселедержателю) вказану у В. суму до певного строку. В. може використовуватися останнім як платіжний засіб.

Видатки майбутніх періодів – витрати, зроблені підприємствами за звітний період, які підлягають включенню у собівартість продукції (послуг) в наступні місяці або роки.

Виручка від продажу (реалізації) – сума коштів, яка фактично одержана тим чи іншим способом (шляхом безготівкових або готівкових розрахунків, через залік або бартер) підприємством за відвантажену (відпущену) продукцію, виконані роботи, надані послуги.

Витрати виробництва – сукупні витрати підприємства, які складають собівартість продукції.

Витрати обігу – сукупні витрати підприємств, пов'язані з виконанням їх функцій з реалізації (продажу) продукції.

Відомчий контроль – вид фінансового контролю з боку міністерств, відомств за діяльністю підвідомчих підприємств.

Відповідальне зберігання несплачених вантажів – передбачений законом обов'язок покупця зберігати матеріальні цінності, які він одержав і оплату яких не здійснив.

Власний капітал – залучені підприємством на засадах, визначених законодавством, і накопичені в процесі господарської діяльності фінансові ресурси у вигляді грошових коштів або вкладень у майно (основні засоби, оборотні засоби, цінні папери та інше майно), яке є власністю підприємства або закріплене за ним на праві повного господарського відання.

Власні оборотні кошти – частина власного капіталу (власних фінансових ресурсів) підприємства, яка призначена бути джерелом створення його оборотних активів.

Власні основні кошти – частина власного капіталу (власних фінансових ресурсів) підприємства, яка призначена бути джерелом створення його основних засобів.

Господарський договір – згода між підприємствами (організаціями) про встановлення господарчих прав та зобов'язань.

Грошові кошти – готівка, гроші на банківських рахунках, депозити до запитання.

Дебіторська заборгованість – сума боргів на користь підприємства від юридичних або фізичних осіб у результаті господарських взаємовідносин.

Депозит – внесок у банк або в іншу кредитну установу для зберігання або одержання грошової винагороди (відсотків).

Державна реєстрація – документ, який підтверджує право підприємства або громадянина вести підприємницьку діяльність.

Державне соціальне страхування – гарантована державою система матеріального забезпечення в старості або при втраті працездатності.

Дивіденд – дохід на акцію, джерелом якого є прибуток акціонерного товариства.

Довготерміновий кредит – кредит на капітальні вкладення на термін три роки і більше.

Договір кредитний – двосторонній юридичний документ між комерційним банком і підприємством-позичальником про одержання та сплату кредитів і процентів за користування ними.

Договірна дисципліна – встановлений законом порядок взаємодії між суб'єктами ринкових відносин стосовно точного виконання господарських договорів.

Емісія цінних паперів – випуск в обіг акцій, векселів, облігацій тощо і розміщення їх серед інвесторів.

Забезпечення кредиту – товарно-матеріальні цінності й витрати на виробництво, які є заставою повернення боржником одержаних у позичку коштів та сплати ним відсотків за кредит.

Залишкова вартість основних засобів – початкова або переоцінена вартість основних засобів після відрахування суми зносу.

Залік взаємної заборгованості – погашення в межах рівних сум взаємних платіжних зобов'язань двох, кількох або групи юридичних і фізичних осіб з метою прискорення розрахунків та досягнення економії платіжних засобів.

Застава – засіб забезпечення зобов'язань. З. виникає з договору чи закону.

Предметом З. може бути майно або майнові права.

Збитки – зменшення матеріальних і фінансових ресурсів господарюючих суб'єктів у результаті перевищення видатків над надходженням, виражене в грошовій формі.

Знос основних засобів – поступове перенесення вартості засобів праці на продукт, що виробляється з їх участю; елемент виробничих витрат у вигляді

амортизаційних відрахувань.

Зразки підписів – спеціальна картка, яку представляють усі клієнти в банк. Ця картка містить підписи розпорядників розрахункових (поточних) рахунків і відтиск печатки організації. З.п. використовують для контролю достовірності грошових документів.

Інвестиції – довгострокові вкладення капіталу в об'єкти підприємницької та іншої діяльності.

Інвестиційна діяльність – придбання об'єктів необоротних активів (включаючи фінансові інвестиції) і реалізація таких об'єктів.

Індксація – підвищення або зниження цін, заробітної плати, вартості майна, процентних ставок тощо залежно від змін певного індексу.

Індекс цін – показник динаміки цін, який характеризує рівень цін на товари і послуги у порівнянні з рівнем цін за період, який взято за базу.

Капітал – вкладені в активи власні й позичені фінансові ресурси суб'єктів підприємницької діяльності.

Капітальний ремонт – спосіб відтворення основних засобів, що полягає в заміні зношених машин та обладнання, конструктивних частин будівель і споруд. На підприємствах К.р. фінансується як елемент витрат на виробництво (в законодавчо встановлених межах) і за рахунок інших джерел через приріст балансової вартості основних засобів.

Капітальні вкладення – витрати, спрямовані на відтворення зношених і створення нових основних засобів у виробничій та невиробничій сферах.

Контрольний пакет акцій – частка акцій, що забезпечує їх власникові фактичний контроль в акціонерному товаристві. Теоретично К.п.а. дорівнює 50% + 1 акція. На практиці К.п.а. може становити 20-30 відсотків, а в окремих випадках 5-10 відсотків.

Кредит – позичка в грошовій або товарній формі на умовах зворотності, строковості й відплатності.

Кредит банківський – кредит у грошовій формі, що надається банками; головний різновид фінансового кредиту.

Кредит державний – кредитні відносини, в яких одним із суб'єктів виступає держава.

Кредит товарний – позабанківський кредит, який надається контрагентом-постачальником своєму партнерові у вигляді відстрочки платежу за поставлену продукцію.

Кредит фінансовий – позичка грошей під договірні відсотки на визначений термін.

Кредитна лінія – юридичне оформлене зобов'язання банку або іншої кредитної установи перед позичальником надавати йому кредит протягом певного періоду в межах узгодженого ліміту.

Кредитна угода – договір між кредитором і позичальником, який визначає розмір та умови видачі кредиту, права й обов'язки суб'єктів кредитних відносин.

Кредиторська заборгованість – тимчасово притягнені кошти, що підлягають поверненню відповідним юридичним або фізичним особам.

Курс цінних паперів – ціна, за якою продаються і купуються цінні папери. К.ц.п. формується під впливом попиту і пропозиції на ринку цінних паперів.

Ліквідність підприємства – здатність підприємства розраховуватися за своїми фінансовими зобов'язаннями шляхом перетворення активів на гроші.

Митний тариф – систематизований перелік товарів і ставок мита, якими оподатковуються ці товари під час переміщення через митний кордон.

Мито – грошовий збір, який стягується митними органами за товари, що ввозяться на митну територію або вивозяться за її межі через митний кордон країни.

Недоїмка – сума податку або іншого обов'язкового платежу, не внесена в установлений державою строк.

Неліквіди – зайві або не потрібні підприємству (організації) товарно-матеріальні цінності, що значаться на його балансі.

Необоротні активи – активи, які використовуються або реалізуються протягом періоду, що перевищує один рік (основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції тощо).

Неплатоспроможність – фінансовий стан підприємства, фірми, за якого вони неспроможні своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання і сплачувати борги внаслідок нераціонального використання фінансових ресурсів.

Непродуктивні витрати – видатки і втрати, викликані порушеннями та недоліками у виробничо-господарській діяльності підприємств (брак у виробництві, псування матеріальних цінностей, штрафи тощо).

Непрямі податки – податки на товари й послуги, які встановлюються у вигляді надбавок до пін або тарифів (наприклад, в Україні – податок на додану вартість, акцизний збір).

Нестача власних оборотних коштів – наявність власних оборотних коштів у розмірі, що не покриває мінімальну потребу в них для нормальної виробничо господарської діяльності підприємства.

Неустойка – грошова сума, яку повинен сплатити боржник кредитору в разі невиконання або виконання неналежний чином зобов'язання, що впливає з договору або закону.

Норматив власних оборотних коштів – сума власних оборотних коштів, яка необхідна підприємству для створення мінімальних запасів сировини, матеріалів та інших оборотних активів.

Облігація – цінний папір, що засвідчує внесення її власником коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість у передбачений строк з оплатою фіксованого відсотка.

Облік векселів – купівля банком векселів до настання терміну платежу.

Оборотні активи – матеріальні і грошові активи (оборотні засоби, засоби обігу), які використовуються або реалізуються протягом не більш як одного року.

Оборотні кошти – фінансові ресурси, що вкладаються в оборотні засоби й засоби обігу.

Основні кошти – фінансові ресурси, що вкладаються в основні засоби.

Пасив балансу – частина бухгалтерського балансу, що відображає джерела

утворення наявних фінансових ресурсів підприємств.

Пеня – санкція за несвоєчасне виконання зобов'язань і сплати платежів та внесків: різновид неустойки.

Первісна вартість основних засобів – сукупність витрат на створення елементів

основних засобів.

Переказний вексель – письмовий наказ кредитора позичальнику про сплату

останнім певної суми грошей третій особі або пред'явнику.

Пільги при оподаткуванні – повне чи часткове звільнення від податкових 112

виплат юридичних і фізичних осіб відповідно до чинного законодавства.

Платіжна дисципліна – зобов'язання підприємств, організацій здійснювати

платежі у точно визначені строки і обсяги.

Платіжне доручення – розрахунковий документ, за яким платник подає доручення обслуговуючому його банку про перерахування певної суми зі свого

рахунку на рахунок постачальника.

Податок на додану вартість (ПДВ) – непрямий податок на кінцевих споживи-

вачів товарів і послуг. ПДВ включається в їх ціни.

Податок на прибуток – прямий податок на суму одержаного прибутку юридичних осіб (див. прибуток 2).

Попередня оплата товарно-матеріальних цінностей і послуг – оплата товарно-матеріальних цінностей до їх відвантаження та послуг до їх виконання.

Прибуток (1 – показник фінансової діяльності підприємства) – кінцевий

фінансовий результат. П складається з фінансового результату від реалізації про-

дукції (робіт, послуг), повних засобів, нематеріальних активів та іншого майна

підприємства і доходів від позареалізаційних операцій, зменшених на суму витрат

по цих операціях.

Прибуток (2 – об'єкт оподаткування) – сума валового доходу підприємства

за певний період, зменшена на суму валових витрат і суму амортизаційних від-

рахувань за той самий період.

Примусове списання коштів – банківська операція, яка застосовується для списання коштів із розрахункових, поточних, бюджетних та інших рахунків

платників, незалежно від їхньої згоди, згідно з чинним законодавством (див. Без-

заперечне списання коштів).

Процент – плата за позичку власнику коштів або товарів, наданих в кредит

(наприклад, плата банку власнику депозиту, плата підприємства банку за кредит

і т. ін.)

Резидент – у податковому праві особа, яка має постійне місцеперебування в країні.

Реновація – повне відновлення, придбання нових основних засобів.

113

Рентабельність – міра прибутковості роботи підприємства. Р. обчислюється

як відношення одержаного прибутку підприємства до вартості його капіталу або

до собівартості реалізованої продукції.

СВІФТ – автоматизована система здійснення міжнародних платежів через мережу комп'ютерів.

Спеціальні фонди – сукупність коштів у розпорядженні підприємств, які мають цільове призначення.

Статутний капітал – сума внесків власників або учасників у майно підприємства (організації) для забезпечення його діяльності.

Страхові компанії – організації, що виступають у ролі страховика і беруть на себе зобов'язання відшкодувати при настанні страхового випадку деяких коштів.

Страхування кредиту – вид страхування, сутність якого полягає у зменшенні або усуненні кредитного ризику.

Тариф – система ставок, за якими стягується плата за послуги з підприємств і громадян.

Трасант – особа, яка видала переказний вексель (тратту).

Трасат – особа, яка зобов'язана сплатити за переказним векселем.

Факторинг – операція з інкасування банком або іншою юридичною особою

дебіторської заборгованості клієнта з виплатою суми рахунків одразу або в міру стягнення заборгованості.

Фінансова дисципліна – обов'язковий для всіх підприємств, організацій та

посадових осіб порядок здійснення фінансово діяльності.

Фінансова діяльність (у широкому розумінні слова) – діяльність підприємства з управління фінансовими ресурсами, рух яких опосередковує всю госпо-

дарську діяльність.

Фінансова діяльність (у вузькому розумінні слова) – діяльність, яка при-

зводить до зміни розмірів і складу власного і позикового капіталу підприємства.

Фінансова звітність – бухгалтерська звітність, яка містить інформацію про

фінансовий стан, фінансові результати діяльності, рух власного капіталу підприєм-

ства і рух грошових коштів. В Україні регламентується національними стандартами

бухгалтерського обліку П(С)БО 1, 2, 3, 4 та 5.

Фінансова інвестиція – актив, який утримується підприємством з метою одержання прибутку (вкладення капіталу в акції, облігації, спільні підприємства).

Фінансове законодавство – сукупність нормативних актів органів центральної

законодавчої і виконавчої влади щодо регулювання фінансових відносин.

Фінансові ресурси підприємства – сукупність фондів, коштів, які створюються в процесі виробничо-господарської діяльності (статутний капітал, резервний

капітал, додатковий капітал, прибуток, а також позикові кошти – кредити банків

тощо).

Фінансово-правова норма – правило поведінки в галузі фінансів, зафіксоване в законодавчих і нормативних актах держави.

Ціна – грошова форма вартості товару, функція від суми суспільне необхідних витрат праці на його виробництво, а також попиту і пропозиції на нього.

Ціна світова – грошова форма інтернаціональної вартості товару.

Юридична особа – підприємство (організація), яке є за законом носієм цивіль-

них прав та обов'язків, ринковий суб'єкт, який володіє відокремленим майном,

який від власного імені набуває майнові й особисті немайнові права і виконує

обов'язки, є позивачем або відповідачем у суді (господарському суді).